

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Αριθμός Γνωμοδότησης 111/2024

ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

(Τμήμα Β΄)

Συνεδρίαση της 15^{ης} Οκτωβρίου 2024

Σύνθεση

Πρόεδρος: Αθηνά Αλεφάντη, Αντιπρόεδρος Ν.Σ.Κ.

Μέλη: Χρήστος Μητκίδης, Αντιπρόεδρος Ν.Σ.Κ., Κωνσταντίνα Χριστοπούλου, Αγγελική Καστανά, Αναστασία Ζαφειριάδου, Φωτεινή Δεδούση, Παναγιώτης Δημόπουλος, Θεόδωρος Στριλάκος, Νομικοί Σύμβουλοι του Κράτους.

Εισηγήτρια: Ανδριανή Κατσαρού, Πάρεδρος Ν.Σ.Κ. (γνώμη χωρίς ψήφο).

Αριθμός Ερωτήματος: Το έγγραφο με αριθμό πρωτοκόλλου 22042/14.2.2024 του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων, Διεύθυνση Εξυπηρέτησης Στεγαστικών Δανείων και Ειδικών Κατηγοριών (Δ6), όπως συμπληρώθηκε με το με αριθμό πρωτοκόλλου 74614/17-6-2024 έγγραφο της ίδιας Διεύθυνσης.

Περίληψη Ερωτήματος: Ερωτάται, εάν το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων οφείλει να επιστρέψει σε πρόσωπο που έχει τύχει σύνταξης λόγω θανάτου του δανειολήπτη συζύγου του, αλλά έχει αποποιηθεί την επαχθείσα κληρονομία, τα ποσά που παρακρατήθηκαν μηνιαίως από τη σύνταξη για την εξυπηρέτηση των δόσεων του ληφθέντος από τον θανόντα δανείου κατά το χρονικό διάστημα από τον μήνα Δεκέμβριο του 2016 έως το μήνα Οκτώβριο του 2023 καθώς και εάν τίθεται ζήτημα παραγραφής των σχετικών αξιώσεων.

Επί του παραπάνω ερωτήματος το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Τμήμα Β΄) γνωμοδότησε ως εξής:

Ιστορικό

Στο έγγραφο ερώτημα της υπηρεσίας και στα στοιχεία του φακέλου που το συνοδεύουν, εκτίθεται το ακόλουθο πραγματικό:

- 1.** Ο Α. Π. έλαβε από το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων δύο δάνεια μικροεπισκευών, ποσού 10.000 ευρώ έκαστο, δυνάμει των από 29.7.2003 και 23.2.2007 δανειακών συμβάσεων αντίστοιχα. Στις συμβάσεις αυτές μοναδικός αντισυμβαλλόμενος ήταν ο ανωτέρω δανειολήπτης, ο οποίος απεβίωσε στις 6-7-2012. Στη συνέχεια η χήρα Μ. Π. αποποιήθηκε την επαχθείσα εξ αδιαθέτου κληρονομία του θανόντος στις 4.10.2012 με την με αριθμό 7381/4.10.2012 έκθεση αποποίησης, η οποία γνωστοποιήθηκε στο Ταμείο στις 25-9-2023.
- 2.** Στη Μ. Π. απονεμήθηκε, ως δικαιούχο, σύνταξη χηρείας από την οποία γινόταν μηνιαίως παρακράτηση των ορισθεισών τοκοχρεολυτικών δόσεων των ανωτέρω δανείων συνολικού ύψους 114,42 ευρώ, από τον μήνα Δεκέμβριο του 2016 έως τον μήνα Οκτώβριο του 2023, διάστημα για το οποίο το συνολικά παρακρατηθέν ποσό ανήλθε σε 9.496,86 ευρώ. Μετά τη γνωστοποίηση της προαναφερθείσας έκθεσης αποποίησης (τον μήνα Σεπτέμβριο 2023), η ερωτώσα υπηρεσία προέβη σε διακοπή παρακράτησης της μηνιαίας δόσης των δανείων από τη σύνταξη χηρείας της Μ. Π. από τον μήνα Νοέμβριο του 2023.
- 3.** Με την με αριθμό πρωτοκόλλου 125170/27.10.2023 αίτησή της προς το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, η Μ. Π. ζήτησε την επιστροφή των δόσεων των προαναφερθέντων δανείων, οι οποίες παρακρατήθηκαν από τη σύνταξή της. Η ερωτώσα υπηρεσία, υπέβαλε το εξεταζόμενο ερώτημα, έχοντας υπόψη την με αριθμό 106/2018 Γνωμοδότηση της Πλήρους Ολομελείας του ΝΣΚ.
- 4.** Μετά την έκδοση του με αριθμό 500 Πρακτικού της Συνεδρίασης του ΝΣΚ 19/23.4.2024, με το οποίο αποφασίσθηκε να αναβληθεί η έκδοση γνωμοδότησης προκειμένου να συμπληρωθεί το ιστορικό του ερωτήματος ως προς το ζήτημα της κυριότητας του ακινήτου για το οποίο ελήφθησαν τα ανωτέρω δάνεια και να διατυπωθούν σχετικώς οι απόψεις της ερωτώσας υπηρεσίας, καθώς από ατύπως υποβληθέντα στοιχεία ανέκυπτε θέμα υποβολής της αίτησης από τον δανειολήπτη για χορήγηση δανείου για την επισκευή ακινήτου αποκλειστικής κυριότητας της

συζύγου του και ήδη χήρας αυτού, η τελευταία απέστειλε το με αριθμό πρωτοκόλλου 74614/17.6.2024 συμπληρωματικό έγγραφο.

5. Σύμφωνα με το έγγραφο αυτό, με την με αριθμό 2902/4/24.10.2002 απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του Ταμείου και με την με αριθμ. 2911/12/11.12.2002 συμπληρωματική της, εγκρίθηκε η χορήγηση δανείων μικροεπισκευών-μικροβελτιώσεων ποσού 10.000,00 ευρώ, με επιτόκιο 6% και διάρκεια 5 ή 10 ετών, με δικαιούχους εν ενεργεία και συνταξιούχους δημόσιους υπαλλήλους καθώς και εξομοιούμενους με τους υπαλλήλους του Τ.Π.& Δανείων, για κατοικία που ανήκει κατά πλήρη κυριότητα ή επικαρπία στον δανειζόμενο είτε σε σύζυγο είτε και στους δύο συζύγους, βάσει, κατά περίπτωση, των εντύπων φορολογικής δήλωσης Ε1 και Ε2 του τελευταίου έτους και Ε9 1997 και τυχόν μεταβολών αυτού, καθώς και βάσει του τελευταίου τίτλου ιδιοκτησίας και σχετικών πιστοποιητικών μη διεκδικήσεων. Η εξυπηρέτηση και η εξασφάλιση της αποπληρωμής των ως άνω δανείων γινόταν με εκχώρηση αναλόγου ποσού εκ των τακτικών μηνιαίων αποδοχών και της σύνταξης. Δεν ορίσθηκε πρόσθετη ασφάλεια με υποθήκη και έκθεση αυτοψίας μηχανικού του προς επισκευή ακινήτου, καθότι το ποσό του δανείου δεν ήταν υψηλό και το Ταμείο διασφαλιζόταν με παρακράτηση εκ των αποδοχών και της σύνταξης.

6. Με βάση τα παραπάνω, εν προκειμένω, μετά από σχετικές αιτήσεις του δανειολήπτη Α.Π., χορηγήθηκαν σ' αυτόν τα προαναφερόμενα δύο δάνεια μικροεπισκευών-μικροβελτιώσεων με διάρκεια εξυπηρέτησης δέκα (10) έτη. Ειδικότερα, ο ανωτέρω δανειολήπτης είχε δηλώσει ως ακίνητο στο οποίο θα πραγματοποιηθούν οι προβλεπόμενες επισκευές, ακίνητο ιδιοκτησίας 100% της συζύγου του Μ.Π., επισυνάπτοντας τα, κατά τα παραπάνω, απαιτούμενα δικαιολογητικά. Στις ανωτέρω δανειακές συμβάσεις περιγράφονται όλοι οι προβλεπόμενοι στις σχετικές διατάξεις όροι χορήγησης των δανείων, καθώς και οι όροι εξασφάλισης των δικαιωμάτων του Ταμείου.

Νομοθετικό πλαίσιο

7. Στις διατάξεις των άρθρων 1 παρ. 1 και 7 παρ. 1, 2 και 4 του από 11-5-1929 ν.δ/τος «Περί διευκόλυνσεως των Δημοσίων Υπαλλήλων προς απόκτησιν κατοικίας δια της οργανώσεως ειδικών συνεταιρισμών κλπ.», όπως τροποποιήθηκε και κυρώθηκε με το άρθρο μόνο του ν. 4202/1929 (Α' 235), ορίζονται τα εξής:

«Άρθρον 1. 1. Αι διατάξεις του παρόντος νόμου αποσκοπούν εις την ενίσχυσιν των μονίμων δημοσίων πολιτικών, στρατιωτικών και δικαστικών υπαλλήλων και υπηρετών

εν ενεργεία ή συνταξιούχων συμπεριλαμβανομένων και των ήδη τοιούτων προς απόκτησιν οικιών ή κατοικιών. 2. ...»

Άρθρο 7. 1. Προς τοκοχρεωλυτικήν εξόφλησιν των δανείων έκαστος συνεταίρος εν ενεργεία δημόσιος πολιτικός, δικαστικός ή στρατιωτικός υπάλληλος ή υπηρέτης εκχωρεί υπέρ του δανειστού. α) Εκ τακτικών μηνιαίων αποδοχών του ποσόν μέχρι των ....., υποβάλλων ...σχετικήν έγγραφον δήλωσιν. ... και β) Εκ των 3/4 του εφ'άπαξ βοηθήματος του υπέρ αυτού υφισταμένου εκ των Ταμείων Προνοίας, άτινα δεν δύναται να είναι κατώτερα των....προς εξόφλησιν και μετριασμόν των περαιτέρω τοκοχρεωλυτικών δόσεων αι οποίαι θέλουσι παρακρατούνται εκ της συντάξεως του συνεταίρου.... 2. Του συνεταίρου....καθισταμένου συνταξιούχου, εφ'όσον η απονεμηθείσα αυτώ σύνταξις μετά του μερίσματος είναι τουλάχιστον ίση προς....., παρακρατείται εξ αυτής και του μερίσματος δυνάμει της δηλώσεως της περιπτώσεως α' της προηγουμένης παραγράφου, το δι' αυτής εκχωρηθέν ποσόν. .... Οι ορισμοί των ανωτέρω εδαφίων εφαρμόζονται και δια τα μετά τον θάνατον του συνεταίρου .... δικαιούμενα συντάξεως πρόσωπα, άτινα υπεισέρχονται εις τα κατά τον παρόντα νόμον δικαιώματα και υποχρεώσεις του θανόντος συνεταίρου. 3..... 4. Μετά τον θάνατον του συνεταίρου ....., τα εκχωρηθέντα δια τοκοχρεωλύσιον ποσά παρακρατούνται εκ της συντάξεως και του μερίσματος των εις ά μεταβιβάζεται αύτη προσώπων, άτινα υπεισέρχονται εις τα εκ του παρόντος νόμου δικαιώματα και υποχρεώσεις του θανόντος συνεταίρου. 5.....».

8. Στις διατάξεις των άρθρων 1, 9 παρ. 2 και 15 παρ. 1 του ν.δ. 3783/1957 «Περί της στέγης των Δημοσίων Πολιτικών Υπαλλήλων» (Α'201) ορίζονται τα εξής:

«Άρθρ.1. Σκοπός του παρόντος ν.δ/τος είναι η βάσει ενιαίου προγράμματος παροχή διευκολύνσεων προς τους εν άρθρω 2 αναφερομένους διά την απόκτησιν παρ' αυτών ιδιοκτήτου κατοικίας.

Άρθρ. 9. 2. Δάνεια τοκοχρεωλυτικής αποσβέσεως δύνανται να συνάπτουν παρά του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων ... και τα εκ των προσώπων του άρθρ. 2 του παρόντος νόμου, έχοντα ημιτελείς οικίας ανηκούσας κατά πλήρες δικαίωμα ιδιοκτησίας είτε εις τον υπάλληλον, είτε εις την σύζυγον αυτού, προς αποπεράτωσιν αυτών, ή και δια την συμπλήρωσιν ή επέκτασιν υφισταμένων οικιών, ...

Άρθρ. 15. 1. Αι διατάξεις του ν. 4202/1929 ως μεταγενεστέρωσ ετροποποιήθησαν και συνεπληρώθησαν και των εκτελεστικών αυτών

Διαταγμάτων, εφ' όσον άλλως δεν ορίζεται δια του παρόντος ν.δ., έχουν εφαρμογήν δια την εκπλήρωσιν του δια του παρόντος ν.δ. επιδιωκομένου σκοπού, ...».

9. Στις διατάξεις της παρ. 8 του άρθρου 62 του ν.2214/1994 (Α' 75), η οποία προστέθηκε με το άρθρο 9 παρ.2 του ν. 3453/2006 (Α' 74), όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 15 παρ.1 του ν.4002/2011 (Α' 180), ορίζονται τα εξής:

«Άρθρο 62. Ρύθμιση θεμάτων χορήγησης στεγαστικών δανείων από το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων.

8. Οι πάσης φύσεως εξασφαλίσεις υπέρ του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων και οι λοιποί ειδικοί όροι χορήγησης στεγαστικών δανείων από αυτό σε δικαιούχους, που προβλέπονται από το παρόν και τις λοιπές διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας, ισχύουν για όλα τα τοκοχρεολυτικά δάνεια του στεγαστικού τομέα με σκοπό ιδίως την απόκτηση, ανέγερση, αποπεράτωση, επέκταση και επισκευή κατοικίας, που χορηγούνται ή έχουν ήδη χορηγηθεί πριν από την εφαρμογή του παρόντος.».

10. Στη διάταξη του άρθρου 52 αριθ. 20 ΕισΝΚΠολΔ [όπως το εδάφιο με αριθμό 20 προστέθηκε με την παρ. 12 του άρθρου 70 του ν.δ/τος 958/1971 (Α'176)] ορίζεται ότι: *«Διατηρούνται σε ισχύ: 20) ειδικές διατάξεις που επιτρέπουν την κατάσχεση και εκχώρηση μισθών, συντάξεων και ασφαλιστικών παροχών»*

11. Στη διάταξη του άρθρου 11 παρ. 1 του ν. 4337/2015 «Μέτρα για την εφαρμογή της συμφωνίας δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων» (Α' 129) ορίζονται τα εξής:

«Άρθρο 11. Ρυθμίσεις για το ν.δ. 496/1974 και για το π.δ. 113/2010

1. Για τα Ν.Π.Δ.Δ. που ανήκουν στο Μητρώο Φορέων Γενικής Κυβέρνησης, εξακολουθούν να ισχύουν οι διατάξεις του ν.δ. 496/1974, πλην του άρθρου 1 παρ. 3, του άρθρου 2 παράγραφοι 1 και 2, του άρθρου 3 παράγραφοι 2 και 3, του άρθρου 4 παράγραφοι 1 και 2, του άρθρου 9 παράγραφοι 1, του άρθρου 12 παράγραφοι 1, 3 και 6, του άρθρου 13 παρ. 6α και του άρθρου 14. Η παράγραφος 3 του άρθρου 2 του ν.δ. 496/1974 (Α' 204) καταργείται.».

12. Στις διατάξεις των άρθρων 48 παρ. 1 και 2, 49 και 51 του ν.δ. 496/1974 «περί Λογιστικού των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου» (Α' 204) ορίζονται τα ακόλουθα:

«Άρθρον 48. Παραγραφή αξιώσεων κατά του ν.π.δ.δ.

1.Ο χρόνος παραγραφής των χρηματικών αξιώσεων κατά του ν.π.δ.δ. είναι πέντε ετών, εφ' όσον δεν ορίζεται άλλως υπό του παρόντος. 2. Ο χρόνος παραγραφής των

χρηματικών αξιώσεων κατά του ν.π. δι' αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέντα ποσά είναι τριών ετών.»

Άρθρον 49. Έναρξιν παραγραφής

Η παραγραφή άρχεται από του τέλους του οικονομικού έτους καθ' ο εγεννήθη η αξίωσις και είναι δυνατή η δικαστική αυτής επιδίωξις.

Άρθρον 51. Διακοπή παραγραφής

Φυλαττομένης της ισχύος των ειδικών διατάξεων, η παραγραφή των χρηματικών αξιώσεων κατά του ν.π. διακόπτεται μόνον: α) .... β) Δια της υποβολής προς το ν.π. αιτήσεως περί πληρωμής της απαιτήσεως, οπότε η παραγραφή άρχεται εκ νέου από της χρονολογίας την οποίαν φέρει η έγγραφος απάντησις της αρμοδίας δια την αναγνώρισιν ή την πληρωμήν της απαιτήσεως, Αρχής. Εν περιπτώσει μη απαντήσεως η παραγραφή άρχεται μετά πάροδον εξαμήνου από της χρονολογίας υποβολής της αιτήσεως. Υποβολή δευτέρας αιτήσεως δεν διακόπτει εκ νέου την παραγραφήν. γ) ...».

13. Στις διατάξεις των άρθρων 4 παρ. 1, 7 παρ. 1 και 2, 8 παρ. 1 και 9 παρ. 2 και 6 του ν. 4831/2021 «Οργανισμός του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους (ΝΣΚ) και κατάσταση των λειτουργών και των υπαλλήλων του και άλλες διατάξεις» (Α' 170), όπως η παράγραφος 6 του άρθρου 9 ισχύει μετά την τροποποίησή της με το άρθρο 106 του ν. 5104/2024 (Α' 58), ορίζονται τα εξής:

«Άρθρο 4. Αρμοδιότητες του ΝΣΚ

1. Στην αρμοδιότητα του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους ανήκει η νομική υποστήριξη του Κράτους και ιδίως: α) ..., β) η έκδοση γνωμοδοτήσεων σε ερωτήματα της Διοίκησης, ...

Άρθρο 7. Αρμοδιότητες Τμημάτων και Ολομέλειας

1. Τα Τμήματα γνωμοδοτούν: α) ....., β) σε ερωτήματα .... των Ν.Π.Δ.Δ. ...., των οποίων η νομική υποστήριξη έχει ανατεθεί στο Νομικό Συμβούλιο του Κράτους, ..., σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις του άρθρου 8, γ)...

2. Η Πλήρης Ολομέλεια γνωμοδοτεί: α) για υποθέσεις, οι οποίες παραπέμπονται σε αυτήν από τον Πρόεδρο, την Τακτική Ολομέλεια ή την Ολομέλεια Διακοπών, β) .....

Άρθρο 8. Γνωμοδοτική αρμοδιότητα ΝΣΚ

1. Το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους, με τα αρμόδια όργανά του, γνωμοδοτεί σύμφωνα με τις περ. α' και β' της παρ. 4 των άρθρων 7, 8, 9, 20 και την περ. δ' της παρ. 4 του άρθρου 21, σε ερωτήματα: α) ....., β) ..., γ) των Ν.Π.Δ.Δ. ...των οποίων η νομική υποστήριξη ανήκει στο ΝΣΚ, που υπογράφονται από το κατά περίπτωση

*αρμόδιο όργανο διοίκησής τους, εφόσον αφορούν σε ζητήματα της αρμοδιότητάς τους
...*

Άρθρο 9. Λειτουργία του ΝΣΚ ως συλλογικού οργάνου

2. ... Οι γνωμοδοτήσεις της Ολομέλειας και των Τμημάτων υπογράφονται από εκείνον που προεδρεύει και τον εισηγητή της υπόθεσης...

6. Η γνωμοδότηση, μετά την υπογραφή της, σύμφωνα με την παρ. 2, διαβιβάζεται στο αρμόδιο για την αποδοχή της όργανο. Η αποδοχή ή μη της γνωμοδότησης διατυπώνεται ρητά στο σώμα του αντιτύπου της, με επισημειωματική πράξη η οποία φέρει ημερομηνία και υπογραφή. ... Η γνωμοδότηση αποτελεί πράξη δεσμευτική για τη Διοίκηση, τα Ν.Π.Δ.Δ. και τις Ανεξάρτητες Αρχές, μόνο μετά την αποδοχή της από το αρμόδιο προς τούτο όργανο.....».

Ερμηνεία και εφαρμογή των διατάξεων

14. Κατά την συζήτηση στο Τμήμα, διατυπώθηκαν δύο γνώμες σε σχέση με το πρώτο σκέλος του υποβληθέντος ερωτήματος, το οποίο αφορά στην ύπαρξη ή μη υποχρέωσης του Τ.Π.Δ. προς επιστροφή σε πρόσωπο που έχει τύχει σύνταξης λόγω θανάτου του δανειολήπτη συζύγου του, αλλά έχει αποποιηθεί την επαχθείσα κληρονομία, των ποσών τα οποία παρακρατήθηκαν μηνιαίως από τη σύνταξη την οποία αυτό λαμβάνει.

15. Κατά την γνώμη της πλειοψηφίας, η οποία απαρτίσθηκε από την Πρόεδρο του Τμήματος, Αθηνά Αλεφάντη, Αντιπρόεδρο Ν.Σ.Κ., τον Χρήστο Μητκίδη, Αντιπρόεδρο Ν.Σ.Κ., και τους Νομικούς Συμβούλους, Κωνσταντίνα Χριστοπούλου, Αγγελική Καστανά, Παναγιώτη Δημόπουλο και Θεόδωρο Στριλάκο, από τις προαναφερόμενες διατάξεις, ερμηνευόμενες αυτοτελώς, αλλά και σε συνδυασμό μεταξύ τους, ενόψει και όλου του νομικού πλαισίου εντός του οποίου εντάσσονται, του σκοπού που εξυπηρετούν και την υπαγωγή σ' αυτές των πραγματικών περιστατικών που τέθηκαν υπόψη του Τμήματος από την ερωτώσα υπηρεσία, συνάγονται τα ακόλουθα:

16. Με την με αριθμό 106/2018 Γνωμοδότηση της Πλήρους Ολομελείας του Ν.Σ.Κ., ερμηνεύτηκαν οι διατάξεις των παραγράφων 1, 2 και 4 του άρθρου 7 του ν. 4202/1929. Κατά τη Γνωμοδότηση αυτή, σε περίπτωση θανάτου εν υπηρεσία δανειολήπτη του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων, το Ταμείο για την εξυπηρέτηση ληξιπρόθεσμων ή μη δόσεων του ληφθέντος δανείου, μη νομίμως προβαίνει, τόσο στη δέσμευση του εφάπαξ βοηθήματος (από οποιονδήποτε φορέα και αν απονέμεται αυτό), όσο και σε παρακράτηση από τις συνταξιοδοτικές παροχές

που λαμβάνουν, λόγω θανάτου του δανειολήπτη, τα δικαιούμενα σε αυτές πρόσωπα, τα οποία έχουν αποποιηθεί την κληρονομία ή την έχουν αποδεχτεί με το ευεργέτημα της απογραφής.

17. Περαιτέρω, με τις ανωτέρω αναφερθείσες διατάξεις του ν.4831/2021 χορηγείται στο Ν.Σ.Κ. αποκλειστικώς και μόνο γνωμοδοτική αρμοδιότητα, η οποία ασκείται προς καθοδήγηση των ενεργειών της Διοίκησης. Στη γνωμοδότηση του Ν.Σ.Κ. διατυπώνονται οι απόψεις του συλλογικού αυτού οργάνου επί των νομικών ζητημάτων που τίθενται ενώπιόν του με σχετικό ερώτημα, καθώς και οι προτεινόμενες λύσεις για το νόμιμο, κατά την κρίση του, χειρισμό των πραγματικών καταστάσεων ενόψει των οποίων υποβλήθηκε το ερώτημα. Κατά παγία νομολογία (ΣτΕ 663/2021,1380/2020,2441/2017, 439/2016, ΣτΕ Ολομ 830-831/2010), τόσο η γνωμοδότηση του Ν.Σ.Κ. όσο και η αποδοχή της γνωμοδότησης από το αρμόδιο προς αποδοχή της όργανο δεν συνιστούν εκτελεστές διοικητικές πράξεις (παραδεκτώς προσβαλλόμενες με αίτηση ακυρώσεως), παρά μόνο δεσμευτικότητα της γενομένης δεκτής γνώμης του Ν.Σ.Κ., κατά την ρητή πρόβλεψη του προτελευταίου εδαφίου της διάταξης της παραγράφου 6 του άρθρου 9, στα όργανα της Διοίκησης, τα οποία έχουν και διατηρούν την αποφασιστική αρμοδιότητά τους επί των θεμάτων που αφορά η γνωμοδότηση.

18. Εν προκειμένω, η Γνωμοδότηση 106/2018 της Πλήρους Ολομελείας του ΝΣΚ, μετά την αποδοχή της με την από 8.9.2022 επισημειωματική πράξη του Προέδρου του Δ.Σ. του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων, είναι δεσμευτική για αυτό.

19. Κατά το διδόμενο ιστορικό, στην Μ. Π. απονεμήθηκε σύνταξη χηρείας λόγω του θανάτου του συζύγου της και δανειολήπτη του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων, η οποία αποποιήθηκε την εξ αδιαθέτου επαχθείσα σ' αυτήν κληρονομία. Από τη σύνταξη αυτή γινόταν μηνιαίως παρακράτηση των ορισθέντων τοκοχρεωλυτικών δόσεων των αναφερομένων στο ιστορικό δανείων, συνολικού ύψους 114,42 ευρώ, από τον Δεκέμβριο του 2016 έως τον Οκτώβριο του 2023, και, συνολικά, παρακρατήθηκε το ποσό των 9.496,86 ευρώ.

20. Κατά συνέπεια, τα ανωτέρω ποσά, κατά την γνώμη που πλειοψήφησε, παρακρατήθηκαν/καταβλήθηκαν αχρεωστήτως, καθόσον εξαρχής (ήτοι κατά τον χρόνο της καταβολής τους), κατά την ανωτέρω Γνωμοδότηση και βάσει του διδόμενου ιστορικού, δεν οφείλονταν, λόγω της αποποίησης της κληρονομίας του θανόντος δανειολήπτη από τη χήρα του, είναι δε άνευ νομικής σημασίας το γεγονός ότι η κυριότητα του ακινήτου για την επισκευή του οποίου νόμιμα ελήφθησαν τα

εξεταζόμενα δάνεια ανήκε στην τότε σύζυγο, και ήδη χήρα, αυτού (θανόντος δανειολήπτη).

21. Κατά την γνώμη της μειοψηφίας, η οποία απαρτίστηκε από τις Νομικές Συμβούλους, Αναστασία Ζαφειριάδου και Φωτεινή Δεδούση, οι διατάξεις του άρθρου 7 παρ. 1, 2 και 4 του ν. 4202/1929, αποτελούν μέρος ενός πλέγματος διατάξεων με το οποίο θεσπίστηκε πολιτική στέγασης εν ενεργεία ή συνταξιούχων δημοσίων υπαλλήλων, στρατιωτικών, δικαστών και πολλών άλλων κατηγοριών απασχολούμενων σε διάφορους φορείς. Προς επίτευξη του σκοπού αυτού επακολούθησε το ν.δ. 3783/1957 «Διευκολύνσεις στέγασης Δημοσίων Υπαλλήλων», στο οποίο περιλήφθηκε ρητή παραπομπή στις διατάξεις του ν. 4202/1929, αλλά και το άρθρο 62 του ν. 2214/1994, με το οποίο ρυθμίστηκαν θέματα χορήγησης στεγαστικών δανείων από το Τ.Π.Δ.

22. Με αυτό το πλέγμα διατάξεων διαμορφώθηκε ένα σύστημα αλληλένδετων προνομίων και υποχρεώσεων για τα ωφελούμενα από αυτές πρόσωπα (προνομιακό επιτόκιο, δυνατότητα λήψης δανείου για την επισκευή, αποπεράτωση ή βελτίωση κατοικίας ανήκουσας στον/στην σύζυγο του δανειολήπτη/δανειολήπτριας, παρακράτηση δόσης μηνιαίως από τις αποδοχές ή από την σύνταξη, υπό τους εκάστοτε προβλεπόμενους όρους, τόσο για τα στεγαστικά όσο και για τα επισκευαστικά δάνεια, παρακράτηση ποσοστού του εφάπαξ, εμπράγματη εξασφάλιση επί στεγαστικών δανείων, κ.ά.) προς εξυπηρέτηση του παραπάνω σκοπού αλλά και προς διαφύλαξη των δημοσίων πόρων οι οποίοι διετίθεντο για την χρηματοδότηση του σκοπού αυτού. Οι διατάξεις αυτές διατηρούνται σε ισχύ δυνάμει του άρθρου 15 παρ.1 του ν.δ. 3783/1957, του άρθρου 52 αριθ. 20 ΕισΝΚΠολΔ, όπως ισχύει, αλλά και του άρθρου 62 παρ. 8 του ν.2214/1994.

23. Κατά συνέπεια, κατά την γνώμη αυτή, νομίμως χωρεί, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 7 παρ. 1, 2 και 4 του ν. 4202/1929, μετά τον θάνατο του δανειολήπτη υπαλλήλου, η παρακράτηση των ποσών των τοκοχρεωλυσίων από τις συνταξιοδοτικές παροχές που περιέρχονται σε πρόσωπα τα οποία, ιδίω μεν δικαίω, αλλά επειδή έλκουν το σχετικό δικαίωμα από την ασφαλιστική σχέση του θανόντος υπαλλήλου, λαμβάνουν τις παροχές αυτές, χωρίς να απαιτείται τα πρόσωπα αυτά να έχουν αποκτήσει και την ιδιότητα του κληρονόμου. Η σημασία των παραπάνω καταδεικνύεται ιδίως, σε περιπτώσεις στις οποίες η κυριότητα του ακινήτου για την επισκευή του οποίου χορηγήθηκε το δάνειο δεν ανήκε στον δανειολήπτη, καθώς στις περιπτώσεις αυτές η αποποίηση της κληρονομίας από πρόσωπα τα οποία

δικαιούνται, κατά τα παραπάνω, σύνταξης, θα ισοδυναμούσε με αποποίηση μόνον του χρέους. Τούτο λαμβανομένου υπόψη και ότι στην περίπτωση στεγαστικών δανείων συντρέχουν επιπλέον τρόποι εξασφάλισης των δικαιωμάτων του Τ.Π.Δ (εμπράγματη ασφάλεια, ευθύνη εγγυητών ή εκ τρίτου συμβαλλομένων με αυτό). Εξάλλου, οι διατάξεις αυτές εξυπηρετούν σκοπό δημοσίου (γενικού) συμφέροντος, κατά τρόπο σύμφωνο με την αρχή της αναλογικότητας, με συνέπεια να μην μπορεί να τεθεί ζήτημα αντίθεσής τους σε διάταξη του Συντάγματος ή της Ε.Σ.Δ.Α. (βλ. και μειοψηφία Γνωμοδότησης Ολομελείας Ν.Σ.Κ. 106/2018).

24. Μετά την παραπάνω, κατά πλειοψηφία, δοθείσα απάντηση στο πρώτο σκέλος του ερωτήματος, έγιναν δεκτά ομόφωνα από το Τμήμα τα ακόλουθα σε σχέση με το νομικό ζήτημα το οποίο εμπεριέχεται στο δεύτερο σκέλος του ερωτήματος και αφορά στον χρόνο παραγραφής απαιτήσεων έναντι του Τ.Π. Δ. για αχρεώστητες καταβολές.

25. Κατά τις ως άνω διατάξεις του ν.δ. 496/1974, οι οποίες ισχύουν για το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων που ανήκει στο Μητρώο Φορέων Γενικής Κυβέρνησης, οι αξιώσεις γενικώς κατά των ν.π.δ.δ. υπόκεινται σε πενταετή παραγραφή, όταν όμως πρόκειται, ειδικώς, δια αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέντα ποσά, η παραγραφή είναι τριών ετών. Αφετηρία της εν λόγω τριετούς παραγραφής όλων των χρηματικών αξιώσεων κατά των ν.π.δ.δ. ορίζεται το αντικειμενικό γεγονός του τέλους του οικονομικού έτους κατά το οποίο γεννήθηκε η αξίωση και ήταν δυνατή η δικαστική επιδίωξη αυτής (ΑΠ 1031/2020).

26. Η αξίωση θεωρείται ότι γεννήθηκε από τότε που συμπληρώνονται τα γεγονότα που αποτελούν τους όρους για την ύπαρξη του δικαιώματος, δηλαδή αφότου ο δικαιούχος μπορεί να αξιώσει την παροχή (σχετικά δικαιώματα) ή από τότε που θα παραχθεί κατάσταση που αντιτίθεται στο δικαίωμα (απόλυτα δικαιώματα) ενώ η από μέρους του δικαιούχου άγνοια της αξίωσης δεν ασκεί καμία επιρροή για την έναρξη της παραγραφής (Ερμηνεία Αστικού Κώδικα, Επιμέλεια Ν. Λεοντής, 2020, σελ. 714 επ., Γεωργιάδη - Σταθόπουλου: Αστικός Κώδικας, Γενικές Αρχές, 2016, σελ. 1365 - 1366, Απ. Γεωργιάδη: Σύντομη ερμηνεία του Αστικού Κώδικα, 2010, σελ. 489, Νικ. Παπαντωνίου: Γενικές Αρχές του αστικού δικαίου, 1983, σελ. 233, ΑΠ 1819/2012). Η αξίωση προς απόδοση του αδικαιολόγητου πλουτισμού γεννάται αφότου πραγματοποιήθηκε ο πλουτισμός (Νικ. Τριάντου: Αστικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρ. 3η έκδοση, σελ. 379, ΑΠ 541/1993, ΕλλΔνη 35, 1354, ΝΣΚ 14/2023).

27. Αδυναμία δικαστικής επιδίωξης της αξίωσης συντρέχει όταν η άσκηση της οικείας αγωγής αποκλείεται από λόγους νομικούς (πρβλ. ΣτΕ 1605/2007, 2829/2005, ΑΠ

1270/2003), όταν δηλ. αποκλείεται η άσκηση της αγωγής από τον δικαιούχο λόγω νομικών κωλυμάτων, είτε βάσει ρητών διατάξεων του νόμου που απαγορεύουν ευθέως τη δικαστική επιδίωξη, είτε από το γεγονός ότι μπορεί να αντιταχθεί, από τον καθού η αξίωση, ένσταση που έχει ως αναγκαίο κατά νόμο αποτέλεσμα τον αποκλεισμό της δικαστικής επιδίωξης για ορισμένο χρόνο (πρβλ. ΣΤΕ 942/2014, ΑΠ 878/2004, ΝΣΚ 14/2023, 131/2022). Το δυσερμήνευτο των νομικών διατάξεων δεν παρακωλύει τη δικαστική επιδίωξη κάποιας αξίωσης που εμποδίζει την έναρξη του χρόνου της παραγραφής (ΑΠ 1031/2020).

28. Από τη διάταξη του άρθρου 51 του ν.δ. 496/1974 προκύπτει ότι η παραγραφή των χρηματικών απαιτήσεων κατά των ν.π.δ.δ. διακόπτεται, μεταξύ των άλλων, με την υποβολή προς το νομικό πρόσωπο αίτησης για την πληρωμή της απαίτησης.

29. Με βάση τα παραπάνω, κατά την ομόφωνη γνώμη του Τμήματος, για τα αχρεωστήτως καταβληθέντα ποσά, η παραγραφή έναντι του Ταμείου είναι τριών ετών και αρχίζει από το τέλος του οικονομικού έτους κατά το οποίο γεννήθηκε η κάθε αξίωση και ήταν δυνατή η δικαστική επιδίωξη αυτής.

30. Σε σχέση με τις αξιώσεις που προβάλλονται στο πλαίσιο της αίτησης που αναφέρεται στο ιστορικό του προκειμένου ερωτήματος, για επιστροφή ποσών ως αχρεωστήτως καταβληθέντων, τα μέλη του Τμήματος τα οποία διατύπωσαν την προεκτεθείσα πλειοψηφήσασα γνώμη περί μη νόμιμης και, κατά συνέπεια, αχρεώστητης παρακράτησης/καταβολής, διατύπωσαν περαιτέρω την γνώμη ότι οι αξιώσεις αυτές γεννήθηκαν από την καταβολή-παρακράτηση της κάθε μηνιαίας δόσης αντίστοιχα, με συνέπεια από το ίδιο χρονικό σημείο να είναι δυνατή και η δικαστική τους επιδίωξη, καθόσον δεν προκύπτει ότι συνέτρεχε νομικός λόγος αδυναμίας δικαστικής επιδίωξης τους δεδομένου και ότι, όπως έχει κριθεί νομολογιακά, το δυσερμήνευτο των νομικών διατάξεων δεν παρακωλύει τη δικαστική επιδίωξη κάποιας αξίωσης που εμποδίζει την έναρξη του χρόνου της παραγραφής. Επομένως, η παραγραφή των εν λόγω αξιώσεων άρχισε να τρέχει από το τέλος του οικονομικού έτους της κάθε μηνιαίας καταβολής. Η από 27.10.2023 αίτηση της Μ. Π. για επιστροφή των παρακρατηθέντων ποσών των δόσεων των δανείων, που κατατέθηκε στο Ταμείο την ίδια ημερομηνία, διέκοψε την παραγραφή των αξιώσεων της που αφορούν τις καταβολές-παρακρατήσεις που έγιναν μετά την 1.1.2020, και, επομένως, το Τ.Π.Δ. οφείλει να επιστρέψει στην αιτούσα τα σχετικά ποσά ως αχρεωστήτως καταβληθέντα, ενώ δεν οφείλει να επιστρέψει τα ποσά που αφορούν

αξιώσεις της για την επιστροφή των καταβολών-παρακρατήσεων που έλαβαν χώρα πριν την ημερομηνία αυτή, λόγω συμπλήρωσεως της τριετούς παραγραφής.

Απάντηση

31. Κατόπιν των παραπάνω, στο ερώτημα που υποβλήθηκε, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Τμήμα Β΄) γνωμοδοτεί, κατά πλειοψηφία, ότι το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων οφείλει να επιστρέψει στην αιτούσα Μ.Π. τα ποσά που παρακρατήθηκαν από τη σύνταξή της μετά την 1.1.2020, ενώ δεν οφείλει να επιστρέψει τα ποσά που παρακρατήθηκαν πριν την παραπάνω ημερομηνία, λόγω συμπλήρωσεως της τριετούς παραγραφής των αντίστοιχων απαιτήσεων.

ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ

Αθήνα, 7 Νοεμβρίου 2024

Η Πρόεδρος

Η Εισηγήτρια

Αθηνά Αλεφάντη

Ανδριανή Κατσαρού

Αντιπρόεδρος ΝΣΚ

Πάρεδρος ΝΣΚ